

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 20 051.068 Прикарпатського
національного університету
імені Василя Стефаника
доктору економічних наук, професору,
Левандівському Омеляну Тарасовичу

РЕЦЕНЗІЯ

Кандидата економічних наук, доцента, доцента кафедри підприємництва, торгівлі та прикладної економіки Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника Ємець Ольги Іванівни на дисертаційну роботу Кузьмін Тетяни Леонідівни за темою «Удосконалення земельних відносин в сільськогосподарських підприємствах», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка

1. Актуальність обраної теми «Удосконалення земельних відносин в сільськогосподарських підприємствах» не викликає сумнівів в сучасних умовах, проте вимагає аналізу як теоретичного, так і практичного аспектів дослідження. Дисертація присвячена важливій темі покращення земельних відносин у сільськогосподарських підприємствах. Тема має велике значення, оскільки земельні ресурси є ключовим аспектом аграрного сектору, і їх правильне управління впливає на рентабельність і стійкість господарства. Дослідження цієї теми актуальне, особливо в контексті сучасних економічних та екологічних викликів.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота Кузьмін Тетяни Леонідівни виконана в рамках тем: «Розробка організаційно-економічного механізму удосконалення функціонування виробничо-господарських структур регіону» (номер державної реєстрації 0111U000875) Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Особисто аспіранткою розроблені пропозиції щодо

обґрунтування економічного механізму удосконалення земельних відносин у сільськогосподарських підприємствах.

3. Наукова новизна отриманих результатів полягає в розробленні та обґрунтуванні теоретичних, методологічних і прикладних аспектів удосконалення земельних відносин у сільськогосподарських підприємствах. Основні наукові результати дослідження полягають у наступному:

удосконалено:

- трактування поняття «удосконалення земельних відносин», яке позиціонується як сукупність заходів, направлених на поліпшення наявного стану цих відносин;

- концептуальні положення реалізації прав власності в економічному обігу сільськогосподарських угідь, які виражаються через купівлю-продаж, міну, дарування, успадкування, емфітевзис, приватизацію та оренду;

- методологічний інструментарій дослідження функціонування земельних відносин сільськогосподарських підприємств;

- наукове обґрунтування особливостей розвитку відносин аграрного землекористування;

- модель прогнозування випуску валової продукції сільськогосподарськими підприємствами, створену за допомогою програмного продукту STELLA із включенням основних чинників впливу;

- економічний механізм удосконалення земельних відносин в сільськогосподарських підприємствах;

набули подальшого розвитку:

- науковий підхід до тлумачення сутності «земельні відносини»;

- обґрунтування концептуального положення до становлення та розвитку орендних відносин на принципах ідентифікації відповідних факторів впливу;

- пропозиції стосовно формування умов використання сільськогосподарських земель підприємствам;

- заходи з приводу забезпечення ефективності (технологічної, економічної, соціальної, екологічної) використання земель

сільськогосподарськими підприємствами ;

– обґрунтування на підставі SWOT-аналізу можливостей забезпечення умов ефективного використання сільськогосподарських угідь та загроз, що перешкоджають цим процесам, які є потрібними під час здійснення подальших прогнозів;

– заходи щодо удосконалення інституційного забезпечення земельних відносин в сільськогосподарських підприємствах, яке передбачає агрегування всієї системи інститутів, а саме: традиційних, економічних, ринкових та політичних.

4. Ступінь обґрунтованості та достовірності положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації. За результати дослідження узагальнено інформацію про сучасний стан та тенденції розвитку земельних відносин у сільськогосподарських підприємствах, а також вивчено кількісні та якісні показники їх розвитку. Зазначено, що під час дослідження застосовувалися офіційні дані Державної служби статистики Івано-Франківської області та державної установи “Інститут охорони ґрунтів України”, а також інших джерел, які дали змогу ґрунтовно та всесторонньо проаналізувати трансформаційні процеси земельних відносин.

На підставі системного аналізу здійснено моделювання за допомогою програмного продукту STELLA. Здійснено прогноз виготовлення валової сільськогосподарської продукції підприємствами Івано-Франківської області до 2030 р. У дослідженні основними факторами, що впливають на зміну обсягів виробництва продукції визначено площу сільськогосподарських угідь підприємств, кількість сільськогосподарських підприємств, величина внесених мінеральних добрив на 1 га угідь, кількість працівників сільськогосподарських підприємств та умовне поголів'я тварин.

Дисертація чітко вирішила свою мету – удосконалення земельних відносин. Завдання, поставлені автором, спрямовані на вирішення цієї мети через вивчення та аналіз існуючих проблем, а також розробку пропозицій щодо покращення управління земельними ресурсами.

Дисертація містить глибокий аналіз теоретичних підходів до управління земельними відносинами в сільському господарстві. Автор повністю досліджує релевантну літературу та використовує її для обґрунтування та підтримки своїх досліджень.

Дисертація використовує різноманітні методи дослідження, включаючи аналіз статистичних даних та інші аналітичні інструменти для збору та аналізу інформації. Методологія добре обґрунтована і відповідає поставленим завданням.

Практичний внесок дисертації виникає в розробці рекомендацій та інструментів для удосконалення земельних відносин у сільськогосподарських підприємствах. Ці рекомендації можуть бути корисними для фермерів, державних органів та інших стейкхолдерів.

Окремі результати виконаного дисертаційного дослідження знайшли своє практичне застосування під час формування Стратегії розвитку Івано-Франківської області на 2021-2027 роки та Плану заходів з її реалізації на 2021-2023 роки (довідка № 273/01-14/01 від 31.12.2021 р.) департаменту агропромислового розвитку Івано-Франківської обласної державної адміністрації. Впровадження економічного механізму удосконалення земельних відносин здійснено у приватному підприємстві агрофірмі “Вільхівці” Коломийського району Івано-Франківської області (довідка № 18 від 30.01.202 р.);

5. Відомості про дотримання академічної доброчесності. За результатами перевірки дисертаційної роботи та опублікованих праць, можна зробити висновок про відсутність порушення здобувачкою вимог академічної доброчесності. Це дає можливість стверджувати, що дисертаційне дослідження Кузьмін Тетяни Леонідівни є оригінальним, завершеним, що характеризується достатнім рівнем наукової новизни, практичним значенням, становить реальний внесок у розвиток економіки.

6. Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Дисертація відзначається якісним аналізом, чіткою структурою та науковою цінністю. Вона

розглядає важливий аспект управління сільськогосподарськими земельними ресурсами та пропонує практичні рішення для подолання існуючих проблем.

Проте, нами слід звернути увагу на такі дискусійні положення:

1. На наш погляд, автору доцільно при дослідженні складових економічного механізму земельних відносин в сільськогосподарських підприємствах (п. 3.3) виділити вплив розвитку земельних відносин сільськогосподарських підприємств на розвиток сільського населення.

2. У п. 3.2 «Інституційне забезпечення земельних відносин сільськогосподарських підприємств» на с. 169 подано схему інституційного забезпечення земельних відносин в сільськогосподарських підприємствах. На нашу думку, варто виокремити конкретні переваги та недоліки кожного із запропонованих блоків.

3. У розділі 3 «Перспективи розвитку земельних відносин сільськогосподарських підприємств» доцільним було більш конкретно сформулювати основні пропозиції стосовно розвитку земельних відносин сільськогосподарських підприємств.

Водночас хочу зазначити, що вказані дискусійні положення не мають принципового характеру та не зменшують загальної позитивної оцінки виконаного дослідження, його теоретичної та практичної значущості.

7. Висновки про відповідність дисертації вимогам. Загалом, дисертація Кузьмін Тетяни Леонідівни «Удосконалення земельних відносин у сільськогосподарських підприємствах» представляє собою цінний внесок у дослідження управління земельними ресурсами та має потенціал для подальших досліджень і практичних реалізацій. Дисертація виконана та оформлена згідно вимог, затвердженим наказом МОН України від 12.01.2017 р. № 40 (зі змінами), вимог Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. (зі змінами від 21.03.2022 р. № 341). Подана дисертаційна робота є завершеною працею, в якій отримано нові обґрунтовані результати, що мають наукову новизну,

теоретичне та практичне значення, а її авторка Кузьмін Тетяна Леонідівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 – Економіка.

Рецензент

Кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри підприємництва,
торгівлі та прикладної економіки
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника

Ольга ЄМЕЦЬ

